

Ryc. 2. Południowa ściana baszty skalnej na Zakocierzy

Fot. Z. Alexandrowiczowa

w Porąbce, a to: stozkowaty, niezalesiony Żar, Hrobacza Łąka i Groniczki. Od strony północnej panoramę zamyka grzbiet Potrójnej.

Baszta skalna na Zakocierzy jako malowniczy element krajobrazu wyróżnia się swoją interesującą i piękną formą. Jest ona jednocześnie jednym z najlepszych odsłoneń dolnych warstw istebniańskich w rejonie Potrójnej i Madohory. Na ścianach skałki widoczne są zlepienie i piaskowce wykazujące warstwowanie i sposób ułożenia otoczków charakterystyczne dla gruboziarnistych osadów fliszowych. Opisana forma skalna jako wartościowy obiekt przyrody nieożywionej zasługuje na ochronę i w najbliższym czasie winna zostać uznana za pomnik przyrody.

Zofia Alexandrowiczowa

OCHRONA PRZYRODY ZA GRANICĄ

Parki narodowe i rezerwy przyrody Półwyspu Pirenejskiego¹

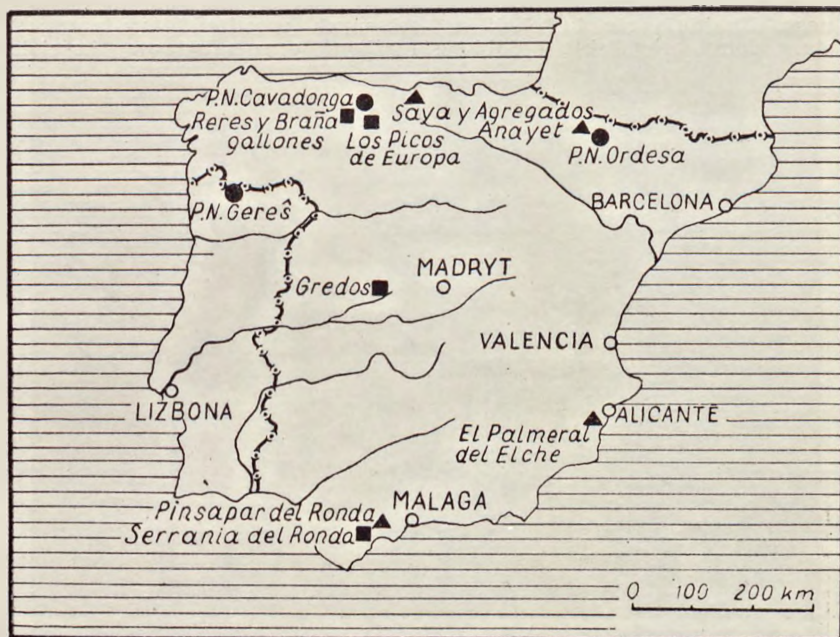
Przyroda Półwyspu Pirenejskiego, niegdyś bujna i piękna, dzisiaj wskutek niewłaściwej w niej gospodarki człowieka uległa w większo-

¹ Opracowano na podstawie artykułu J. Peemans'a pt. *Un Parc national espagnol: Ordesa* (Parcs Nationaux — Ardenne et Gaume. Vol. 15 Nr 1, 1960; Vol. 16 Nr 3, 1961) oraz według atlasu rezerwatów przyrodniczych świata — *Derniers refuges*.

ści zniszczeniu. Resztki tej pierwotnej przyrody chronione są dziś częściowo na mocy ustaw.

Na obszarze Portugalii znajduje się tylko jeden park narodowy — „Parque Nacional do Gerês” — położony w pobliżu północnej granicy z Hiszpanią, na nizinnych terenach łąkowo-leśnych (ryc. 1). Stosunkowo również nieliczne chronione obiekty przyrody posiada Hiszpania, państwo pięciokrotnie większe od Portugalii. Pierwszymi prawnie uznanymi parkami narodowymi w Hiszpanii są dwa obszary górskie: „Cavadonga” w Asturii (1916 r.) oraz „Dolina Ordesa” w wysokich Pirenejach (1918 r.). Na Wyspach Kanaryjskich znajduje się trzeci park narodowy „Teide” z kraterem wulkanicznym o tej samej nazwie. Oprócz wymienionych parków narodowych przyrodę w Hiszpanii chroni się jeszcze w rezerwach oraz w tzw. „Cotos nacionales” (tereny państwowe o dużej powierzchni). Wszystkie one podlegają Ministerstwu Rolnictwa, a ponadto ostatnie z nich znajdują się pod zarządem organizacji turystycznych. W „Cotos nacionales” chroni się głównie koziorożce, kozice i jelenie.

W kilku rezerwach podlegają ochronie rzadkie już dzisiaj

● 1   ▲ 2   ■ 3

Ryc. 1. Rozmieszczenie obszarów objętych ochroną w Hiszpanii i Portugalii: 1 — parki narodowe, 2 — rezerwy, 3 — chronione tereny państwowe „Cotos nacionales”. (Według atlasu rezerwatów przyrodniczych świata — *Derniers refuges*)

w Hiszpanii gatunki flory i fauny. Na wybrzeżu śródziemnomorskim dla zachowania kilku tysięcy palm, wśród których najliczniej jest reprezentowana *Phoenix dactylifera*, utworzono w roku 1933 rezerwat pod nazwą „El Palmeral del Elche”. W okolicy miasta Malagi znajduje się rezerwat „Pinsapar del Ronda”, w którym rośnie głównie jodła hiszpańska *Abies pinsapo*. W północnej części kraju są dwa rezerваты: „Anayet” w Pirenejach dla ochrony dzika *Sus scrofa* i białej pardwy górskiej *Lagopus mutus* oraz rezerwat „Saja y Agregados” wielkości 60 000 ha w Górach Kantabryjskich, w którym chroni się różnorodną faunę i florę na wysokościach od 200 do 2000 m n.p.m.

Wspomniany już Park Narodowy „Ordesa” ze względu na swoje bogactwo przyrodnicze oraz dzikość krajobrazu jest najpiękniejszym i najbardziej interesującym obszarem chronionym w Hiszpanii. Z tych też powodów opiszemy go tutaj szerzej.

Park Narodowy Ordesa położony jest w środkowej części Pirenejów (prowincja Huesca) na wysokości od 1000 do 2500 m n.p.m. Zajmuje on stosunkowo niedużą powierzchnię (1575 ha) i ciągnie się wzdłuż wąskiej doliny potoku Arrazas o przebiegu E-W. W pobliżu wylotu doliny, od strony zachodniej Parku, nad rzeką Ara mieści się stara osada pasterska Torla, pełniąca dzisiaj rolę ośrodka turystycznego. Znajdują się tu obok nowoczesnych urządzeń turystycznych stare domy aragońskie ozdobione rzeźbami oraz zabytkowy kościół.

Ryc. 2. Szczyty górskie Tozal del Mallo i Gallinero w północnym obrzeżeniu Doliny Ordesa. (Według J. P e e m a n s'a, 1960 i 1961)

Dolina Ordesa jest dzika i dostępna jedynie w okolicy ujścia potoku Arrazas do rzeki Ary. Z innych stron jest zamknięta wysokimi i stromymi zboczami. Od południa obramowanie doliny tworzy zwarte pasmo górskie Faja del Pelay (około 2000 m n.p.m.), którego nagie, postrzępione i skaliste szczyty mają kształt jakby murów obronnych i baszt. Północne zbocze doliny jest niejednolite, przecięte dwoma potokami. Rozdzielają one od siebie trudno dostępne góry Tozal del Mallo, Gallinero i Fraucata (ryc. 2). Najpiękniejszym miejscem w Parku Narodowym Ordesa jest jego wschodni kraniec położony w okolicy źródeł Arrazas. Znajduje się tu rozległy cyrk lodowcowy Soaso oraz rygle skalne, po których spada woda potoku tworząc piękne wodospady, na tle widniejących w głębi wysokich szczytów Tres Sorores pokrytych wiecznym śniegiem. W grupie tej widoczny jest również Monte Perdido z lodowcem (3355 m n.p.m.).

Roślinność Parku Narodowego Ordesa jest niezwykle bogata. Wąskie dno doliny potoku Arrazas, o krętym biegu, wyściela łąka zasłana w okresie letnim roślinami kwiatowymi. Zbocza doliny w partiach dolnych porośnięte są lasem o drzewach szpilkowych z domieszką buka, cisa, dębu, brzozy i jesionu. Wyżej trafiają się coraz częściej ostrokrzewy, jałowce, bukszpany i różaneczniki *Rhododendron ferrugineum*. W strefie wysokogórskiej w szczelinach skalnych i miejscach wilgotnych znaleźć można rzadkie okazy reliktywnej *Ramondia pyrenaica* o kwiatach fioletowych i grubych kosmatych liściach, szarotkę alpejską *Leontopodium alpinum* i niebieski mikołajek pirenejski *Eryngium bourgati*. Mieszkańcami tych niedostępnych, skalistych części Parku są pirenejskie kozice *Rupicapra rupicapra pyrenaica* oraz koziorożce *Capra hircus pyrenaica*.

Środkowa i górna część doliny Ordesa są całkowicie zamknięte dla ruchu kołowego i dzięki temu panuje tam cisza, która harmonizuje z tamtejszą przyrodą i krajobrazem, potęgując ich piękno.

Zofia Alexandrowiczowa